

OM ILLUSTRATION SOM BOGKUNST

AF JOHAN PLESNER

Magister Johan Plesner, der deltog i ordningen af kunstindustrimuseets to sidste bogudstillinger skriver et formløst brev til bogtrykker Nordlunde. Den tjekkoslovakiske bogudstilling var aaben 11.—25. februar 1934.

Kære Bogtrykker Nordlunde! Naar jeg nu er blevet tvangsindlagt som Medarbejder ved dette fine Fagtidsskrift, falder det mig naturligt at henvende mig til Dem, som jeg plejer, naar jeg søger Oplysning om noget, der har med Typografi at gøre. Desuden har jeg et Forslag at gøre Dem, men det gemmer jeg tilsidst.

Da vi i Efteraaret ordnede Museets og Forening for Bh.s engelske Bogudstilling, var jeg ansvarlig for, at man saavidt muligt undgik Opslag med Illustrationer, fordi jeg syntes, at disse helt gengenmgaaende blot skæmmede Englændernes mesterligt karakterfulde og klare Typografi. — I Deres fortrinlige Anmeldelse af samme Udstilling i dette Blads første Nummer, har De derimod valgt at reproducere illustrerede Tekster, og De fremhæver Tegnere og Bogtrykkers Samarbejde. Monstro De i en Anmeldelse af den tjekkoslovakiske Udstilling igen vilde have desavoueret Hovedlinien i mit Lægmands-mæssige Udvalg af Op- slag, denne Gang Fremhævelsen af Illustrationerne?

Selv efter at jeg har læst Deres Anmeldelse, er det mig ubegribeligt, at man kan betragte de

engelske Illustrationer som andet, end — i bedste Fald — ligegyldige Dekoratorer, egentlig blot Ødelæggere af smukt trykte Bøger. Jeg mindes ingen Fortælleevne; den tegneriske Kunnen forekom mig overalt skolemesteragtig, og jeg kan ikke faa andet ind i Hovedet, end at S sammenspillet mellem Illustration og Typografi maa kaldes mekanisk og — ærlig talt talentløst. I Æsops Fabler (Deres Artikel p. 5) mindede Billederne mig om indklæbde Frimærker og, hvor mon Samspillet ligger mellem Skriftart og Tegnemaade? Frimærket har ganske vist Kolumnens Bredde, men skal man virkelig raabe Hurra for det? I Bogen om den sorte Pige (Deres Artikel p. 6) forekommer Træsniitsmanéren mig tillært og „highbrow“. Virkningen af sort paa hvidt (eller hvidt paa sort?) er splintret, uden at Forvirringen i sig selv siger noget.

Alle Englændere har en dødelig Respekt for „technique“. De faar stive Øjne og hvisker, naar de aflægger denne Bekendelse. Deri har de en stor Styrke — men paa samme Tid en Svaghed, der har været helt fatal for alle deres forskellige Arter af Billedkunst. Mon ikke det bl. a. er de højtidelige typografiske Krav (Morris o. s. v.), der har taget

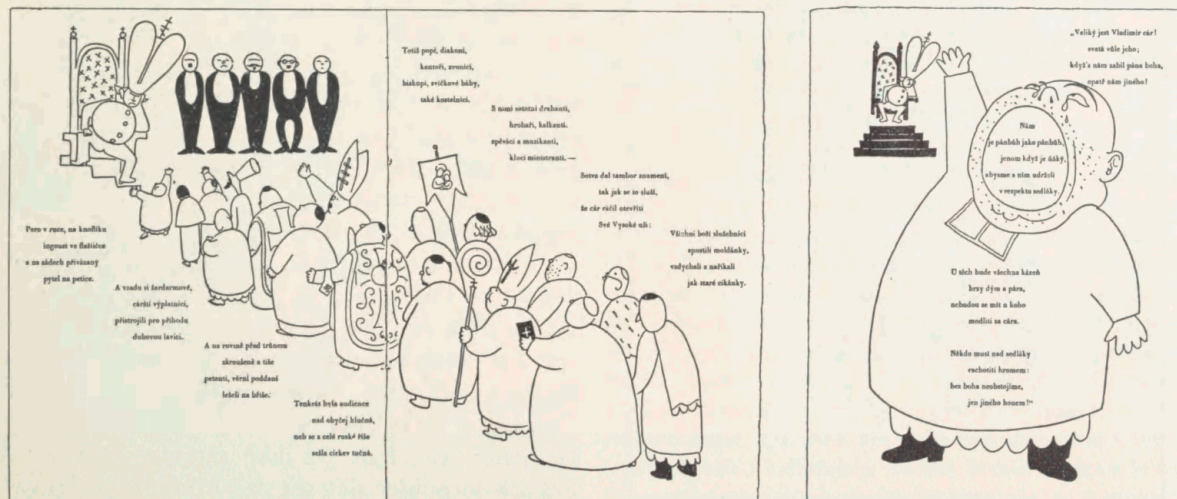

Fig. 1—2. K. H. Borovsky, satirisk digt om helgenkongen Vladimirs daab. Illustrationer, typografisk arrangement og omslag af Adolphe Hoffmeister, Industritrykkeriet, Prag 1930.

alt Livet af Bogtegnernes naturlige Humør? Privat kender jeg saa mange Eksempler paa det dræbende i den engelske Haandværker-Højtidelighed, naar den hentes frem til de store og vigtige Op-gaver.

Mon man kan kalde Tjekkernes Illustrationer mindre bogmæssige end Englændernes? — Vel næppe, men skal vi saa ikke fremhæve, at man nu godt kan være „materialgerecht“ uden at blive højtidelig, uden at sætte til af Fortælleevne og Humør! Det er ualmindelig festligt at blade i det satiriske Digt om Helgenkongen Vladimirs Daab, Billederne fortæller det hele, synes man da; fra Side til Side følger selv en Analfabet (eller Ud-lænding) Handlingens Gang. Se (her Fig. 1) de dejlige Præsterygge, der fylker sig foran den lille Trone, der flankeres af Hofadelens forekommende Dumhed. Blad saa om (her Fig. 2). Den lille fede Præst, som vi før saa bagfra, nærmest ved Kongen, fylder i sin retoriske Vælde en hel Side, Talen vælder op i ham og ligger som en stor Klump Smør i hans aabne Gab. Han græder. Kongen sidder stadig, lyttende og lille deroppe i Hjørnet, vi ved bestemt, hvad der kommer ud af Forhand-

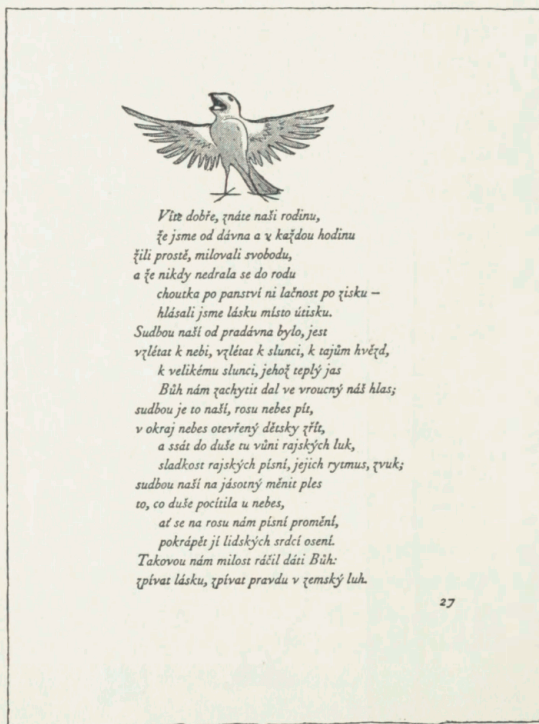

Fig. 3. F. Taborsky: Fuglenes rigsdag. Farvede træsnit og typografisk arrangement af Karel Svolinsky, Industritrykkeriet, Prag 1928.

Fig. 4. Boettinger: Ungdom. Forfatterens illustrationer. Typografisk arrangement af A. Novak, Industritrykkeriet, Prag 1930.

lingerne mellem disse Stormagter — og at der i dette Fadervor kun er Tale om Hovedpunktet: det daglige Brød.

Flød jeg nu hen i den gammeldags Genfortællen af det sete med Elevens egne Ord? Jeg vilde blot fremhæve Illustrationens primitive Funktion: at fortælle en Historie — i Billeder — for Analfabeter. Nu ved jeg jo godt, at Illustrationer kun sjældent kan fortælle hele Historien, men som oftest blot skal slaa en Stemning an — som i de gule, franske Bøger. Men en intetsigende Dekoration maa de aldrig blive — og er Englændernes korrekte Præstationer andet?

Angaaende det egentlig bogmæssige i de tjekko-slovakiske Bøger skal jeg kun vove at fremhæve eet Indtryk, der slog mig Gang efter Gang, eftersom jeg fik de enkelte Bøger i Haanden. — Hele Bogen — Format, Kolumnestørrelse, Skrift og Tegninger var øjensynligt blevet til paa een Gang, Helheden var født og ikke sammenstykket. — Faktisk forholder det sig ogsaa ofte saaledes, at det hele er een Mands Arbejde: Illustratoren er den kompetente Typograf, der paa een Gang